

Kap. MILAN KOSOVIC
Beograd

Brodolomci i izgledi spasa

Od vjeka je čovjek sa podozrenjem gledao na more i opasnosti kojima su izloženi svi oni koji morem plove i saobraćaju. Naročito brodolomci preživljavaju strašne momente koji rezultiraju iz brodoloma i jedino su preživjeli u stanju da nam predoče takvo fizičko i psihičko stanje.

U Brodolomce se ubrajaju kako posade brodova i putnici, tako i svi oni koji na bilo koji način sa brodom ili drugim objektom pretrpe brodolom i dospiju na pučinu mora sa problematičnim izgledima na spas.

Uzroci brodoloma mogu biti razni. Nevrijeme, požari, eksplozije tereta, eksplozije brodskih parnih i motornih postrojenja, sudari, dotrajalost, nesretni slučajevi, ratne operacije itd.

Od pamtljivijeka — odkad se čovjek otisnuo od kopna on je stalno u svako doba sve do naših dana u krstarenju morem bio izložen opasnostima brodoloma i svih posljedica. Međutim u naše doba pored saobraćaja po moru pojavio se je i vazdušni saobraćaj, pa iako rijeđe ipak se događa da uslijed nezgoda nastalih u avionu iznad mora njegova posada i putnici dospiju u položaj brodolomaca.

Nema sumnje najviše su bile izložene brodolomima u svoje vrijeme posade jedrenjaka, koji su teže savladavali morske oluje, a obzirom na trajanje putovanja, veličinu broda i konstruktivne otpornosti, kao i primitivna sredstva s kojima su raspolagali za spasavanje u slučaju napuštanja broda, duže bili izloženi opasnostima. Njihove posade najčešće su bezpomoćno u očajnim okolnostima završile svoje živote na pučini mora, bez da im se zna kada su i kako nestali i gdje su im grobnice.

U to doba nije bilo današnjih naučnih i tehničkih dostignuća pomoću kojih su brodovi na moru u stalnom kontaktu, kako sa kopnom, tako i sa ostalim brodovima u saobraćaju i od kojih mogu da traže i očekuju pomoć u slučaju nezgode.

Brodolomcima ranije nije preostalo drugo nego da vslanjem i jedrenjem u otvorenom čamcu pokušaju da se dohvate kopna ukoliko udaljenost nije bila velika ili da prepušteni sudbini čekaju neće li naići neki brod koji bi ih spasio. Malo je u takvim okolnostima bilo sretnika koji su doživjeli spas, a brodolomi i žrtve bili su vrlo česti u svijetu, pa su i u našoj pomorskoj istoriji zabilježeni mnogi takvi tragični događaji. Danas, međutim, pomoću brodskog radija uspijevaju da još prije potonuća broda upute SOS poziv sa naznačenjem položaja, čime se preživjelima uliva nada da će biti spašeni poslije udaljanja od mjesta katastrofe. Nego i pored, u međuvremenu, ostvarenog napretka, kako u brodogradnji, tako i u naučno-tehničkim dostignućima, brodolomi na pučinama mora nijesu rijetkost. Čak i spasavanje brodolomaca nije uvijek uspješno.

Ima slučajeva kad pomoć ne stigne na vrijeme, a ima i takvih kad brodolomci ostanu neotkriveni i prema tome prepušteni okrutnoj sudbini. Takva sudbina, među ostalim zadesila je 1912. godine školski jedrenjak »Betoven« u južnom dalekim vodama oceana sa čitavom posadom i parobrod »Daksu« u vodama Biskajaja 1930. godine u kojoj je nesreći izgubila živote cjelokupna posada od 38 članova.

U pomorskom životu ima bezbrojnih slučajeva brodoloma znanih i neznanih. Nestalih bez traga ili pomrlih od iscrpljenosti u borbi za goli život. Pomrlih uslijed gladi i žeđi ili rastrganih od neke morske nemani, sa posljednjim mislima na svoj dom, na svoje najmilije sa kojima se na tako grozan način rastavljaju.

Nesreće koje sobom donose brodolomi, smanjuju se, ublažuju i otklanjaju u novije doba, zahvaljujući naučno-tehničkim pronalascima u vidu raznih uređaja, naprava, kemikalija i drugih sredstava. Tako su na pr. Englezi još za vrijeme posljednjeg svjetskog rata našli, da bi u tu svrhu korisno poslužila vještačka ostrva koja su nazvali »Eliot-ostrvo«. I doista ratno iskustvo je to i potvrdilo. Sa ovim

uređajem spašeni su mnogi ljudski životi sa pučina mora. »Eliot-ostrvo« sastoji se od jednog složenog balona dužine jednog metra koji se odmah po padu u vodu automatski naduva i obrazuje veći zaštitni prostor i štiti od vjetra, vlage i hladnoće, a svojom upadljivom bojom pruža daleku vidljivost.

Za sada ova ostrva nose sobom samo engleski ratni brodovi. U trgovačkoj mornarici nijesu još našli mjesto i možda će duže vremena proći dok se brodovlasnici odluče da ovakva sredstva spasavanja uvedu na svoje brodove ukoliko ne bude uvedena opća obaveza.

Postoje, međutim, i druga razna sredstva i naprave u ovu svrhu. Razne svijetleće rakete koje signaliziraju mjesto brodoloma, kao i razne naprave u vidu plutača sa isprekidanim svjetlom, kao i razni drugi signali koji upozoravaju kako na sebe, tako i na spasavajuće ekipe.

Francuz George Claude 1937. godine smatrao je cijelishodnim da piloti aviona nose sobom spravu sa fosforom sadržinom, koja se na površini mora upali, proširi, duže održi i lako vidi iz vazduha. Na ovaj način otkriveni su i spašeni mnogi piloti za vrijeme posljednjeg svjetskog rata koji su pali ili bili prisiljeni da se spuste na morskou površinu.

Koliko se iz razne štampe može saznati postoje još i nepoznata sredstva za otkrivanje brodolomaca koja se drže u tajnosti i ne dolaze za sada u obzir u primjeni u trgovačkoj mornarici. Mada se takva tajnost po ljudskom shvaćanju može smatrati nehumanom, motivi mogu biti i opravdani.

Pored raznih opasnosti kojima su izloženi brodolomci, veliku opasnost predstavljaju morski psi. Ali i ovaj opasnosti čovjek je unekoliko doskočio. Starom iskustvu da se vikom i udarcima po vodi zaplašuju i otstranjuju morski psi dodata su hemijska sredstva. Baci li se u vodu kesa sa ovakvom sadržinom morski psi se momentalno udalje i ostavljaju brodolomce u čamcu na miru više sati. Pored ovog hemijskog sredstva upotrebljavaju se i neka vrsta pilula sa otrovom koje morski pas proguta, pa se i ovo sredstvo pokazalo kao efikasno za odbranu.

Preživjeli brodolomci najriječitije i najslikovitije ukazuju što za njih predstavlja najveću opasnost koja ih dovodi do ludila i samoubistva, a to su glad i naročito žeđ.

Sjećam se slučaja jednog mog kolege koji je u svojim mladim godinama preživio brodolom sa jednim jedrenjakom u južnom Atlantiku. On je sa još pet drugova u čamcu za spasavanje napustio tonući brod. Prepuštili su se svojoj sudbini, izloženi svim nedaćama i nevremenu u otvorenom čamcu, sa ograničenom količinom hrane i vode, ali ih nada u spas ipak nije napuštala. Nada je bila ta koja im je ulijevala snagu i onda kada su više dana proveli na pučini od nekoga nezapaženi koji bi mi donio spas, i kada su im već i namirnice nestale. Dani su im odmicali kao vječnost, a strašne muke gladi i žeđi postajale sve jače. Grozna žeđ ih je mučila do ludila i u takvom stanju i očajanju troje njih riješili su da se napiju morske vode, da bi koliko — toliko utolili žeđ koja ih je sve jače mučila. Taj postupak bio je za njih fatalan. Žeđ ih je još jače pritisla i konačno dovela do tog stepena, da u groznom mukama, iznemogli i izmučeni do krajnosti, napuste ovaj svijet.

Ostala trojica borili su se i dalje za svoj život, more nijesu pili, ali su pristupili sisanju sopstvene krvi iz krvnih sudova, a pokušali su da piju i sopstvenu mokraću.

U dva maha noću primijetili su na horizontu putujuće brodove, ali nijesu uspjeli da na sebe skrenu pažnju a to im je ugasilo i posljednju nadu u spas. Iznemogli do krajnjih granica života, bez snage, nepokretni ležeći na dnu čamca ipak su dočekali spas. Vjetar, valovi i struje dotjerali su čamac do kopna, do Rta Frio na brazilijanskoj obali u blizini luke Rio de Janeiro. Svjetioničar ih je prihvatio i odmah obavijestio lučke vlasti koje su ih hitno prenijele u

bolnicu gdje su se poslije pružene njege oporavili, vratili u život i spašeni od smrti otpušteni.

Ovo nekoliko dana bezpomoćno provedenih na pučini oceana, gledajući smrti u oči nijesu se razlikovali u fizičkom i psihičkom bolu.

Iz svega ovoga slijedi poučan zaključak da je izbjegavanje pića morske vode i nepokolebljiva nada u spas produžilo život preživjelim brodolomcima i spasilo ih od smrti.

Kad je 21. septembra 1957. god. njemački školski jedrenjak »PAMIR« uslijed oluje iz zapadnog i sjeverozapadnog pravca potonuo na Atlantiku kojih 500 morskkih milja jugozapadno od Azora, preživjelo je samo 12 članova posade i jedan od njih je izjavio: »Iako smo gladovali nijesmo se bojali da ćemo izgladnjeti. Strahovali smo međutim da ćemo u kratko vrijeme u sredini pustinje Atlantika od žeđi stradati«. Iz ovog slijedi da sa manje straha brodolomac gleda na prirodne opasnosti od onih koje mu prijete pićem slane morske vode.

Ovaj isti mladi mornar u svojim doživljajima prilikom ove katastrofe navodi da su žeđ osjetili već poslije 48 sati od brodoloma. Zaliha pitke vode u buretu uništena je bila od nevremena, a upotrebom kondenziranog mlijeka kojim su raspolagali žeđ je pojačavana kao i sa morskrom vodom.

Starješina čamca uporno je preporučivao svojim drugovima da nipošto ne piju morskru vodu, ali i pored tih opomena dva mladića popuštise i napiše se slane morske vode, da sutradan doživu strašne posljedice. Kod njih je nastupio delirium i poslije raznih scena skočiše u more i nestadoše u morske dubine.

Iskustvom je utvrđeno da kad se brodolomac morem žedom napije morske vode u prvom momentu ublaži žeđ, ali kratko vrijeme iza toga žeđ se ponovno pojavi mnogo jačom žestinom, tako da je brodolomac prisiljen da nastavi sa pićem. Rezultat je toga da žrtva kratko vrijeme zatim dospije u delirično stanje i počinu samoubijstvo,

skakanjem u more da bi se na taj način oslobodio groznih muka.

Nauka je unekoliko i ovim mukama doskočila i opasnost smanjila i ublažila pronalaskom hemijskih sredstava za pretvaranje morske vode u pitku, i tim spasila mnoge brodolomce od užasnih muka i smrti žeđe.

U Americi izvršeno je više pokusa pretvaranja u ovu svrhu morske vode u pitku. Sprava se sastoji od jedne posude od vještačke mase sa pola tuceta kocki izvjesne hemijske sadržine. Brodolomac napuni posudu sa pola litra morske vode, ubaci u nju jednu kocku i nastavi sa mučkanjem. Kocka izvuče iz morske vode svu so i posle jednog sata strpljivog rada morska voda postane pitka. Ova kocka biva upotrebljiva samo jedanput.

Postoje i drugi načini za dobijanje pitke vode u slučaju nužde, kao na pr. pomoću destilatora, i to isključivo pri sunčanim zrakama. Postupak je jednostavan. U spravi sa jednim velikim mijehom nalazi se jedno rašireno crno platno na koji iz jedne male posude stalno kaplje morska voda. Pri sunčanoj svjetlosti ugrije se crna površina platna, kaplje isparavaju, so ostaje na platnu a sa unutrašnje strane gumiranog balona taloži se pitka voda i utiče u posudu hladnu morskrom vodom.

Svakako od velikog je značaja i psihičko stanje brodolomaca. Ono nije manje važno od potrebe za hranom i pićem. I stoga je prijeka potreba da u grupi brodolomaca bude netko sa jakom voljom za život, sa nadom i čvrstom vjerom u spas, pa da u takvim momentima preuzme vodstvo i da malodušne bodri i da ih na razne moguće načine odvrća od crnih misli.

Brodolomi nijesu rijetkost. Međutim morima i oceanima danas saobraćaju hiljade brodova u raznim pravcima i oni se u izvjesnom smislu mogu smatrati čuvarima i spasiocima brodolomaca. Čovjek nastoji da brodolomaca bude sve manje a nauka svojim pronalascima da spašenih bude što više. Izgledi na ostvarenju ovih plemenitih ciljeva svakog dana su sve veći.